

נורית גרץ וזהר שביט מה לא מספרים לנו

כאשר שאלו את אלוף פיקוד הדרום יואב גלנט ואת ציפי לבני מהי תמונת הניצחון שהיו רוצים לראות, ענה יואב גלנט שהוא מבקש לראות את מפקד הזרוע הצבאית של חמאס יוצא מהכונקו, פרוץ שיער ולא מגולח, ומוסר עצמו לידי חיילי צה"ל, ואילו ציפי לבני ביקשה לראות את האבק המיתמר מעל ציר פילרלפי והמנהרות מתפוצצות.

אנו בספק אם אכן אלה התמונות שנראה לאחר תום מבצע עופרת יצוקה. ייתכן מאוד שיהיו אלה תמונות שונות. למשל, תמונה שהופיעה על מסך הערוץ הראשון ביום שישי האחרון: ענני עשן מיתמרים מעל עזה על רקע שקיעה יפהפייה, כשברקע מסביר הכתב המסקר: "הנה הפטריות לפניכם, וזה לא מרק פטריות"; או הקרנה חוזרת של אותן תמונות בערוץ המסחרי, וברקע קולה של המגישה: "אנו רואים עכשיו תמונות של הפצצות בעזה. עם תמונות אלה נצא לפרסומות".

ייתכן גם שהתמונות שיוותרו מהמלחמה הזאת יהיו דווקא התמונות שהיה ניתן לראות בערוצים הזרים: ילד פצוע המספר כיצד שכב על הרצפה ואמו המתה, אחיו ואחיותיו מוטלים לידו, או תמונות הילדים ההרוגים בבית הספר שהופגז בתגובה לירי על חיילי צה"ל. מה שהכתב בים הישראליים לא ראו מבעד לעשן הפצצות.

המסר הוא ברור: התקשורת - במיוחד האלקטרונית, ובמיוחד הערוץ צים המסחריים - התגייסה להשמיע קול אחר, הומוגני, וביטלה מראש, בהחלטה של פטרויות מתלהמת, את האפשרות למתוח ביקורת, לה שמיע קול אחר, לשמוע קולות אחרים. גם במגבלות החמורות של הצניזורה שהוטלו עליה, היה אפשר לצפות לכיסוי מורכב יותר של הדברים. אבל התקשורת קיבלה עליה את תפקידו של מי שרואה ואינו שואל שאלות, מי שעומד על גבעה, רואה את העשן ואינו שואל מה קורה בבעירה הזו.

מטבע הדברים ובאופן מוצדק, ניתן בשידורים בישראל מקום מרכזי ואמפתי לפגיעה באוכלוסייה האזרחית שלנו, אבל שלא מטבע הדברים לא ניתן מקום לאופיו של מבצע עופרת יצוקה ולמחיר הכבד של ההתייחסות האסטרטגית לנהוג "בפראות", כדבריה של לבני, גם במחיר של פגיעה קשה וברוטלית באוכלוסייה האזרחית הפלסטינית.

הדברים בולטים במיוחד בקשרים המעוותים שנוצרו בכתבות בין המלל לתמונה. ביום רביעי בשבוע שעבר הותר לכמה כתבים להיכנס לתוך השטח. הכתב של ערוץ 10 סיפר בגאווה שיום שלם איפשרו לו לצלם ללא הפרעה ולראיין את החיילים ואף את תושבי המקום. ומה ראינו בכתבה? ראינו רחובות ריקים, בתים ריקים, מחוזי רפאים ומשפחה פלסטינית אחת, שישבה בבית שנבחר לשמש את החיילים. המראה של עיר הרפאים הזו עורר פלצות. אבל הכתב לא טרח לשאול לאן נעלמו התושבים. היכן נמצאת האוכלוסייה האזרחית שהתגוררה במקום, הני שים והילדים, היכן הגברים - את זה לא סיפרו לנו.

וגם כשנמסרה האינפורמציה המופשטת היא לא לוותה בתמונות, ולכן לא העבירה את הסיפור לאמיתו. גם כשנאמר שצה"ל הודיע לתור שבים על ההפצצה הקרבה ואיפשר להם לפנות את בתיהם ולברוח לא נמסר לנו מה קרה באמת: איך בורחים כאשר כל היציאות סגורות? מה קורה כשהמקום שברחו אליו מופצץ גם הוא? מה מקור סירחון הגוויות שאותו התמונות בוודאי אינן מראות?

במקרים אחרים רוקנה האינפורמציה ממשמעותה מפני שנתרה חסר רת הקשר: למשל כששרים בכירים חזרו והבהירו שאין לנו קווים ארו-מים, ואף כתב לא בירר מהם בדיוק אותם קווים ולא קישר בינם לבין תמונות ההרוגים, לדוגמה בהפצצה על בית הספר של אונר"א בצפון ג'בליה, או על מסגד אבו-חניפה א-נעמאן בעת תפילה. הטענה הנכונה כשלעצמה, שחמאס משתמש באוכלוסייה אזרחית כמחסה - טענה המ צריקה כביכול פגיעה בלתי מבוקרת בה - מוצגת באופן מטעה, ואינה מעלה את האפשרות כי קרוב לוודאי רוב רובם של הנשים והילדים בעזה אינם מתנדבים מרצונם לשמש מחסה חי.

ברור לחלוטין שהמלחמה הזאת היא מלחמה קשה ואחרת. אנחנו נלחמים לא בחיילים בשרה הקרב, אלא בלחמים המשתמשים בנשים וילדים כנשק מגן, אבל גם במלחמה הזאת צריך להיות ברור ההבדל בין המוסר שלנו למוסר של אנשי חמאס, ובתוך כך צריכים להיבחן העקרונות העומדים בתשתית החברה שלנו: לגלות אחריות כלפי חיי ומותו של האחר, להתבונן בפניו, לשמוע את קולו. אם ניכשל במלחמה הזאת בהגנה על המוסר שלנו, נערער את לב לבה של זהותנו ושום ני צחון בקרב לא יוכל להציל אותה. לתקשורת צריך להיות תפקיד מרכזי בשמירה על הזהות הזאת.

נ.ב.

על חמלה, בושה ויצירה
בשעת מלחמה. לגזור
ולשמור לסיבוב הבא